

УДК: 37.016:94:32'06

Гупан Н. М.,
д.п.н., професор,
Інститут педагогіки НАПН України, м. Київ

ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

***Анотація:** У публікації акцентовано увагу на розбудові державної історичної політики та напрямах її реалізації. Доведено, що одним із них є шкільна історична освіта, яку потрібно реформувати у відповідності до сучасних викликів та потреб громадянського суспільства. Наголошено на необхідності усунення існуючих протиріч та неузгодженостей у змісті навчального предмету «Історія України». Обґрунтовано необхідність впровадження інтегрованого шкільного курсу історії.*

***Ключові слова:** суспільство, реформа, освіта, вчитель, учні.*

Продовж трьох десятиліть незалежності України її історична політика так і не стала системною, а була ситуативною формуючись на симбіозі радянської та національної інтерпретації минулого. У такому стані вона могла б знаходитися й далі, аби не війна з Росією, яка перетворила історію з предмета наукових дискусій на засіб ідеологічного протиборства та різновид зброї. В умовах сьогодення перед українською владою і суспільством постають нагальні потреби мобілізувати ресурсні можливості власної історичної політики задля утвердження національної ідентичності та зміцнення держави.

За визначенням науковців «історична політика – це вибір та трансляція державою системи суспільно-політичних цінностей» [1, с.26]. Вона «має три функції: 1) символічну (надання значущості події); 2) інтерпретативну (трактування події для потреб поточної політики); 3) ідентифікаційну (вплив на формування національної ідентичності)»[1, с. 26].

Реалізацією цих функцій опікуються практично усі країни світу незалежно від їх статусу. Щодо утвердження національної ідентичності, то вона розглядається як пріоритетна сфера не тільки у державах, які виборюють свою незалежність, а й у тих, хто є лідерами у світовій політиці. Зокрема у США, де громадянська ідентифікація усталена, офіційно визначено, що «розуміння історії, політики, культури і традицій є важливим для усвідомлення того, хто є союзниками, а хто – супротивники Америки» [2].

Діяльність влади України доби незалежності щодо формування національної ідентичності не була послідовною. За президентства В. Януковича виразником історичної політики став тодішній міністр освіти і науки Д. Табачник, який впроваджував прокремлівську концепцію української історії. Ситуація змінилася лише після усунення В. Януковича та

його оточення від влади. Але й тому в українському суспільстві залишилося чимало прихильників «Євразійського союзу», які прагнуть інкорпорації у російську державу. Зокрема, дослідники з Українського інституту національної пам'яті в опублікованій ними аналітичній доповіді (2019 р.) стверджують (посилаючись на інтерв'ю экс-міністра освіти і науки Л. Гриневич газеті «День»), що «в Україні деякі вчителі, зокрема у східних регіонах, продовжують викладати викривлену історію України, користуючись радянськими та російськими інтерпретаціями подій. Фактично вони проводять на уроках антидержавну агітацію» [1, с. 63].

Це явище є дуже небезпечним, враховуючи важливу роль школи в житті нашого суспільства. Адже вона посідає серед джерел історичних знань (для всього населення України) друге місце (38 %), поступаючись тільки родинному середовищу (40 %). Далі йдуть книги (36 %), фільми (29 %), українські телевізійні канали (25%), та Інтернет(24 %) [1, с.16].

Але аби убезпечитися від руйнування української національної ідентичності та не допустити маніпулювання історичними фактами, необхідно вчасно корегувати державну освітню політику, зокрема у сфері шкільництва. Вона має бути спрямована не на ситуативні потреби діючої влади, а на системність в реалізації цивілізаційного вибору суспільства. І якщо таким вибором є Євросоюз, а не Євразійський союз, то відповідним чином необхідно визначати й вектор реформування освіти, аргументуючи свої позиції прагненням населення власної держави та спиратися на її історію.

Останніми роками в українському суспільстві не вщухають суперечки про зміст шкільних навчальних предметів. Особливої гостроти вони набувають при обговоренні історії України. Зокрема, затята боротьба в українсько-російському історичному протиборстві ведеться за спадщину Русі. На різних рівнях політичного, громадянського та культурно-освітнього життя нав'язується міф про єдину давньоруську народність Київської Русі. Не обходиться без недоречностей у цьому питанні й на сторінках шкільних підручників. Автори навчальних книг не приділяють належної уваги маніпуляціям, пов'язаним із назвою «Київська Русь» уведеним в обіг російськими істориками у XIX ст., аби наголосити на периферійності київських земель і показати їх лише фрагментом Русі, єдиним спадкоємцем якої є начебто середньовічна Росія. Парадоксально виглядає у шкільних підручниках, коли їх автори пишуть про Київську Русь, посилаючись на літописи, де йдеться виключно про Русь. Замовчування того, що вся Русь (а не лише її частина) в історичній дійсності була єдиною державою зі столицею у Києві, є реальним підігруванням проросійським силам.

Чимало суперечностей спостерігається й у висвітленні участі України в Другій світовій війні. Зокрема про роль УПА, рух опору, внесок України у розгром нацистської Німеччини та ін. Не однозначно сприймається серед громадськості позиція укладачів шкільних програм щодо заміни понять «Велика Вітчизняна війна» на «Німецько-радянську», або твердження, що

вигнання з України військ Вермахту силами Червоної Армії призвело до усунення одного окупанта іншим. Зокрема приймаючи останню тезу, вчителю буде важко сформувавши позитивне ставлення до таких історичних постатей часів війни як Іван Кожедуб, Сидір Ковпак, Ахмет-Хан Султан та ін., оскільки вони були радянськими вояками (тобто загарбниками), а не визволителями. Скоріш за все, твердження, що радянські солдати стали окупантами України (виганяючи гітлерівців) не сприйматиметься у сім'ях школярів, родичі яких були червоноармійцями.

Звісно, що така інтерпретація історичних подій провокує конфліктну ситуацію в нашому суспільстві. Аби її уникнути потрібно реформувати шкільну історичну освіту. То ж цілком виправданим є впровадження положень стратегії Нової української школи, за якими учні можуть вивчати курс історії України як складник світової історії [3]. Такий підхід концептуально змінить шкільну історичну освіту та унеможливить привласнення кремлем оновленої української історії, оскільки розширить її межі у європейському просторі. Окрім того, реформування історичної освіти сприятиме усуненню суперечностей між різними регіонами і верствами суспільства та створюватиме умови для розвитку особистості із предметною і загальнокультурною компетентностями, котра усвідомлюватиме свою національну ідентичність, матиме патріотичний світогляд.

Список використаних джерел

1. Політика історичної пам'яті в контексті національної безпеки України : аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Лозовий В. С., Валевський О. Л., Здіорук С. І., Зубченко С. О. та ін.] / за заг. ред. В. М. Яблонського. – Київ : НІСД, 2019. – 144 с., С. 26

2. Критерії національної безпеки в освітній сфері: зарубіжний досвід та висновки для України : аналіт. записка / ІСД. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2301/>

3. Концепція базового навчального предмета «Історія: Україна і світ» / Український інститут національної пам'яті : офіц. сайт. URL: [http://www.](http://www.memory.gov.ua/news/volodimirvyatrovichpredstavivkontseptsiyuvikladannyaistoriidlya-10-11-klasiv)

[memory.gov.ua/news/volodimirvyatrovichpredstavivkontseptsiyuvikladannyaistoriidlya-10-11-klasiv](http://www.memory.gov.ua/news/volodimirvyatrovichpredstavivkontseptsiyuvikladannyaistoriidlya-10-11-klasiv)